

تاریخ تحولات قطر

تالیف

دکتر محمد مهدی احمدی

سرشناسه : احمدی، محمدمهدی، ۱۳۳۷ -
 عنوان و نام پدیدآور : تاریخ تحولات قطر / تألیف محمدمهدی احمدی.
 مشخصات نشر : قم: محمدمهدی احمدی، ۱۳۹۴.
 مشخصات ظاهری : ۲۴۰ص.
 شابک : 978-600-04-3360-4
 وضعیت فهرست‌نویسی : فیبا
 یادداشت : کتابنامه به صورت زیرنویس.
 موم : ۶ : قطر
 مؤلف : قطر - سیاست و حکومت
 مؤلف : قطر - تاریخ
 موضوع : قطر - روابط خارجی - ایران
 رده‌بندی کتبی : ۱۳۹۴ الف ۶ ق / DS ۲۴۷
 رده‌بندی دیویی : ۹۵۳ ۱۳۰
 شماره کتابشناسی ملی : ۱۳۱۶

تاریخ تحولات قطر

نویسنده: دکتر محمدمهدی احمدی

ناشر: مؤلف

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپخانه مؤسسه بوستانتی

نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۴

شمارگان: ۵۰۰

بها: ۱۳۰۰۰ تومان

حق چاپ محفوظ است

فهرست مطالب

۱۷	 مقدمه
۲۱	 مؤلفه‌های جدید قدرت در قطر
۲۵	 فصل اول: جغرافیای طبیعی و انسانی
۲۵	 ۱. جغرافیای طبیعی
۲۵	 موقعیت
۲۶	 حدود و وسعت
۲۷	 جزایر قطر
۲۷	 ارتفاعات و ناهمواری‌ها
۲۹	 دریاها و خلیج‌ها
۲۹	 آب و هوا
۲۹	 بارندگی
۳۰	 درجه حرارت
۳۰	 ۲. جغرافیای انسانی
۳۰	 جمعیت

نژاد..... ۳۰

توزیع جمعیت در قطر..... ۳۰

فصل دوم: تاریخ..... ۳۵

۱. تاریخ باستان..... ۳۷

۲. تاریخ بره میانی..... ۳۸

۳. تاریخ معاصر..... ۳۸

۴. حاکمیت و رجوع..... ۳۹

فصل سوم: جامعه و نظام اجتماعی..... ۴۱

مقدمه..... ۴۱

۱. ارزش‌های اجتماعی..... ۴۱

۲. بافت اقتصادی..... ۴۲

۳. هویت ملی کشور قطر..... ۴۲

۴. اقوام قبایل قطری..... ۴۳

۵. نهاد خانواده..... ۵۲

۶. وضعیت زنان..... ۵۲

۷. قوانین مربوط به خانواده..... ۵۳

(۱) خانواده در قانون اساسی قطر..... ۵۳

(۲) نهادهای ذیربط امور خانواده، زنان و کودکان..... ۵۴

(۳) رسالت شورای عالی خانواده..... ۵۵

(۴) اهداف شورای عالی خانواده..... ۵۵

(۵) ابزارها و شیوه‌های شورای عالی امور خانواده..... ۵۶

۵۷.....	۶) تشکیلات سازمانی شورای عالی امور خانواده
۵۷.....	۷) دست‌آوردهای شورای عالی امور خانواده
۵۹.....	۸. مؤسسات جامعه مدنی
۵۹.....	۱) مرکز کودکان نیازمندی‌های خاص موسوم به مرکز «شفلیح»
۶۰.....	۲) مؤسسه قطری حمایت از ایتم
۶۱.....	۳) مرکز مشاوره خانواده
۶۱.....	۴) مرکز فرهنگی کودکان
۶۲.....	۵) مؤسسه قطری حمایت از کودکان و زنان
۶۲.....	۶) مؤسسه قطری حمایت از سالمندان
۶۳.....	۷) مرکز پزشکی و تحقیقاتی السره
۶۴.....	۸) مرکز توسعه اجتماعی
۶۴.....	۹. آسیب شناسی اجتماعی
۶۴.....	۱) گسترش جامعه مدنی و تغییر چهره شهر
۶۶.....	۲) ظهور جنس سوم
۶۸.....	۳) آسیب شناسی ازدواج
۶۸.....	۴) بالا رفتن سن مجرد دختران
۷۰.....	۵) آسیب شناسی کارگران مهاجر
۷۱.....	۱۰. وضعیت اقتصادی و معیشتی
۷۵.....	۱۱. ورزش
۷۸.....	سایر ویژگی‌های ورزشگاه‌های قطر
۷۹.....	۱۲. اوقات فراغت شهروندان قطری
۸۰.....	۱۳. وضعیت بهداشت و سلامت
۸۰.....	سابقه بهداشت - درمان در قطر

- بیمارستان‌های الرمله و حمد ۸۱
۱۴. مهاجرت ۸۲
- فصل چهارم: سیاست و حکومت ۸۵
- ساختار سیاسی قطر ۸۵
- قانون اساسی ۸۶
- قوه مجریه ۸۷
- قوه مقننه (نظام وین، د. قانم، کداری) ۸۷
- نظام قضائی ۸۸
- نظام حزبی ۸۹
- تقسیمات اداری و سیاسی استان‌ها و شهرهای مهم ۹۰
- اماکن دیدنی و محلات دوحه ۹۲
- مکان‌های دیدنی ۹۲
- محلات ۹۲
- برخی دیگر از شهرهای قطر ۹۶
- روابط خارجی ۹۷
- پرچم؛ نشان و سرود ملی ۹۹
- نیروهای مسلح و نقش آن‌ها ۱۰۰
- فصل پنجم: نظام فرهنگی ۱۰۳
- مقدمه ۱۰۳
۱. نهادها و سازمان‌های فرهنگی دولتی و غیردولتی و طرح‌های موازی در حوزه فرهنگی ۱۰۴
- مراکز رسمی فرهنگی و هنری قطر ۱۰۵

۱۰۶	مرکز فرهنگی اسلامی قطر
۱۰۷	طرح‌های ارائه شده در تحولات فرهنگی
۱۰۷	(۱) طرح صلک
۱۰۸	(۲) بازار واقف
۱۰۹	۳. سیاست‌گذاران فرهنگی کشور
۱۱۲	۴. تاثیر فرهنگ خارجی بر فرهنگ عمومی قطر
۱۱۵	بررسی فرهنگ، غالب آسیایی در کشورهای عربی خلیج فارس
۱۱۵	عامل آسیایی بودن
۱۱۵	عوامل بین‌المللی:
۱۱۶	تاثیر فرهنگ مهاجران آسیایی بر فرهنگ بومی کشورهای خلیج فارس و آسیب‌شناسی آن
۱۱۶	تاثیر فرهنگ مهاجران در امنیت فرهنگی
۱۱۸	تاثیر فرهنگ مهاجران در امنیت دموگرافی و اجتماعی
۱۱۹	تاثیر فرهنگ مهاجران در امنیت اقتصادی
۱۲۰	تاثیر فرهنگ مهاجران در امنیت عمومی
۱۲۱	جهان‌گردی بین‌المللی
۱۲۱	محوطه‌های میراث جهانی
۱۲۵	فصل ششم: ادیان و مذاهب
۱۲۵	۱. جایگاه و نقش دین در جامعه و سیاست
۱۲۵	تاریخچه ادیان و مذاهب و چگونگی گسترش دین غالب
۱۲۵	موقعیت دین رسمی و سایر ادیان و مذاهب
۱۲۸	ترکیب جمعیتی پیروان ادیان و مذاهب
۱۲۸	شخصیت‌های دینی معاصر

۱. شیخ یوسف قرضاوی ۱۲۸
۲. دکتر شیخ علی محی‌الدین علی قره‌داغی ۱۳۰
۳. دکتر عایشه یوسف عمر المناعی ۱۳۱
۴. حسین احمد الانصاری ۱۳۲
۵. حسن محمد جابر الجابر ۱۳۲
۶. احمد یوسف الجابر ۱۳۲
۷. شیخ اکبر الباکر ۱۳۲
۸. ابراهیم عبدالله الانصاری ۱۳۲
۹. عبدالله ابراهیم الانصاری ۱۳۳
۱۰. یوسف یوسف طرار الکری ۱۳۳
۱۱. یوسف محمود محمد السدیتی ۱۳۳
۱۲. نهادهای و مراکز دینی مسلمانان ۱۳۳
۱۳. مساجد و مراکز اسلامی ۱۳۳
۱۴. سازمان‌ها و خدمات اسلامی ۱۳۴
۱۵. نهادهای و مراکز دینی غیرمسلمانان ۱۳۴
۱۶. تأسیس کلیسا ۱۳۴
۱۷. تصوف ۱۳۵
- فصل هفتم: فرهنگ عمومی ۱۳۷
- مقدمه ۱۳۷
۱. آداب و رسوم ۱۳۷
۲. تقویم سالانه ۱۴۱
۳. مناسبت‌های ملی و مذهبی ۱۴۱

۱۴۱.....	۴. تفریحات
۱۴۲.....	۵. شب‌های کرنکوه
۱۴۵.....	۶. موزه‌ها
۱۴۵.....	موزه مرکز سنت‌های ملی - موزه وکره - موزه خور - موزه ملی زیاره و قلعه الکوت
۱۴۵.....	موزه هنرهای اسلامی
۱۴۶.....	۷. کتابخانه‌های عمومی
۱۴۷.....	فصل هشتم: زبان و ادبیات
۱۴۷.....	۱. معرفی زبان و خط رسمی و زبان‌های رایج
۱۴۷.....	۲. ریشه تاریخی حوزه ادبیات (شعر و داستان) ماصر در قطر
۱۴۸.....	برگزاری مسابقات سالانه ادبیات کودک
۱۴۹.....	برگزاری جوایز ملی ادبی سالانه «تقدیری و تشریفی»
۱۵۰.....	۳. برخی از مشاهیر برجسته ادبی که مطرح می‌باشند
۱۵۱.....	فصل نهم: هنر
۱۵۱.....	مقدمه (جایگاه هنر در قطر)
۱۵۱.....	۱. موسیقی
۱۵۲.....	موسیقی کلاسیک، سنتی و مدرن
۱۵۳.....	۳. تاریخ ظهور تئاتر در کشور قطر
۱۵۵.....	سالن تئاتر ملی قطر
۱۵۶.....	۴. سینما
۱۵۶.....	تاریخچه سینما در قطر

- جایگاه فیلم‌های سینمایی در منطقه و جهان ۱۵۶
- مؤسسه فیلم دوحه ۱۵۶
- اهداف مؤسسه ۱۵۷
- وضعیت تولیدات سینمایی در دهه اخیر ۱۵۷
۵. صنایع دستی قطر ۱۵۸
۶. سبک معماری ۱۵۸
۷. سبک مای عاشری ۱۵۸
۸. مراکز فرهنگی، علمی و تفریحی خصوصی ۱۵۹
۹. شهرک‌های فرهنگ (المدینة الثقافية) ۱۵۹
- ساختار معماری ۱۶۰
- انگیزه اصلی و اهداف کلان از ساخت این شهرک ۱۶۰
- مکان شهرک ۱۶۱
- بخش‌های شهرک فرهنگی ۱۶۱
- فصل دهم: نظام آموزشی ۱۶۵
- پیشینه تاریخی ۱۶۵
۱. وزارت آموزش و پرورش ۱۶۵
۲. مؤسسه یا بنیاد قطر ۱۶۶
۳. شورای عالی آموزش ۱۶۷
- دانشگاه قطر ۱۶۷
- شرایط ورود ۱۶۸
- اعضای هیئت علمی ۱۶۸
- افتتاح مجمع تحقیقاتی با هزینه ۲۲۰ میلیون ریال توسط دانشگاه قطر ۱۶۸

۱۷۰	تعداد دانشجویان در خارج از کشور
۱۷۰	مراکز پژوهشی دانشگاهی و تحقیقاتی کشور قطر
۱۷۱	۴. مدارس مستقل
۱۷۲	۵. شهرک آموزشی قطر (مدينة التعليمية - educational city)
۱۷۳	فصل یازدهم: رسانه
۱۷۳	مقدمه
۱۷۳	۱. رسانه‌های ارتباطی
۱۷۳	رادیو
۱۷۴	تلویزیون
۱۷۵	شبکه‌های ماهواره‌ای
۱۸۰	کانال‌های زیر مجموعه شبکه الجزیره
۱۸۱	نقد و تحلیل شبکه ماهواره‌ای الجزیره
۱۸۲	اینترنت
۱۸۲	شبکه مخابراتی QTEL
۱۸۳	مجلات و روزنامه‌های قطر
۱۸۳	مجله العربیه
۱۸۷	روزنامه‌ها
۱۸۸	نگرشی تاریخی بر تولد روزنامه و روزنامه نگاری در قطر
۱۹۰	رقابت بین روزنامه‌ها در قطر
۱۹۰	رقابت سالم
۱۹۱	رقابت ناسالم
۱۹۳	مواضع مطبوعات و روزنامه نگاران متنفذ در قطر

- خبرگزاری‌ها ۱۹۳
- خبرگزاری قطر (قنا) ۱۹۳
- فصل دوازدهم: روابط با جمهوری اسلامی ایران ۱۹۵
۱. پیشینه روابط سیاسی و اقتصادی با ایران ۱۹۵
 ۲. روابط ایران و قطر پس از انقلاب اسلامی ۱۹۶
 ۳. مواضع‌ها و همکاری‌های مشترک با ایران ۱۹۷
 ۴. روابط فرنگی جمهوری اسلامی ایران و قطر ۱۹۹
 - قبل از انقلاب ۱۹۹
 - بعد از انقلاب ۱۹۹
 ۵. اهداف کلان فرهنگی نظام، مؤثر بر نهادهای فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در قطر ۲۰۱
 - فرصت‌ها (ظرفیت‌ها و قابلیت‌ها) ۲۰۳
 - تهدیدها (چالش‌ها و تنگناها) ۲۰۵
 - راهبردها (استراتژی‌ها) ۲۰۶
- فصل سیزدهم: ایرانیان مقیم ۲۰۹
۱. علل اصلی مهاجرت ایرانیان به قطر ۲۰۹
 ۲. جمعیت ایرانیان ۲۱۰
 ۳. رسانه‌های مورد استفاده ایرانیان مقیم کشور قطر ۲۱۲
 ۴. زبان مورد استفاده ایرانیان مقیم کشور قطر ۲۱۲
 ۵. رعایت مراسم سنتی ۲۱۲
 ۶. پوشش ایرانیان ۲۱۳
 ۷. سکونت ایرانیان بر اساس استان‌های کشور ایران ۲۱۴

۸. پراکندگی سکونت ایرانیان براساس درجه فرهنگی مناطق دوحه ۲۱۴
۹. فرهنگ ازدواج بین ایرانیان ۲۱۵
۱۰. مهریه ازدواج ۲۱۵
۱۱. تعدد زوجات ۲۱۵
۱۲. سن ازدواج ۲۱۶
۱۳. سوگواری ۲۱۶
۱۴. مراسم غسل و کفن ۲۱۶
۱۵. ساخت سنگ قبر ۲۱۷
۱۶. نحوه سوگواری برای فوت افراد ۲۱۷
۱۷. حسینیه ها و مساجد ۲۱۷
۱. حسینیه هایی که برنامه های دینی را بر زبان فارسی اجرا می کنند ۲۱۷
- حسینیه الزهرا (حسینیه لاری ها) ۲۱۷
- حسینیه دارالحسین معروف به حسینیه جهرمی ها ۲۱۸
- حسینیه امام علی بن ابی طالب معروف به حسینیه بیرمی ها ۲۱۹
- حسینیه لامردی ها ۲۱۹
- مسجد بوکشی شییه ۲۱۹
۲. حسینیه ها و مساجد شیعیان که ایرانیان در آنها حضور دارند و برنامه به زبان عربی ارائه می شود ۲۲۰
- حسینیه محمد طالب ۲۲۰
- حسینیه رسول اعظم (حسینیه کویتی ها) ۲۲۱
- حسینیه امام رضا ۲۲۱
- حسینیه صفار ۲۲۲
- مسجد امام صادق (ع) ۲۲۳

- مسجد امام زین العابدین علیه السلام ۲۲۴
- مسجد صفار ۲۲۴
- حسینیه و مسجد بحرینی ها (بحارنه) ۲۲۵
- حسینیه های ویژه بانوان ۲۲۶
۱۸. دفتر هواپیمایی جمهوری اسلامی ایران در قطر ۲۲۶
۱۹. وابسته کار ۲۲۷
۲۰. شعب بانک صادرات ایران / قطر ۲۲۷
۲۱. دستورها، ها و رونوشتن فروشگاه های ایرانی ۲۲۸
۲۲. آشنایی با رایزن فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در کشور قطر ۲۲۹
۲۳. سرپرستی مدارس ایرانی، قطر ۲۳۰
۲۴. ایران شناسی ۲۳۲
- زبان فارسی در قطر ۲۳۲
- مطالبی درباره منابع آموزشی زبان فارسی ۲۳۶
- منابع و مآخذ ۲۳۹

مقدمه

منطقه خاورمیانه به دلیل موقعیت جغرافیایی و سیاسی خود از اهمیت ویژه‌ای در عرصه بین‌المللی برخوردار است. خاورمیانه خاستگاه اولین تمدن‌های بشری و تاریخی کهن دارد. مهد دین اسلام و سرزمین پیامبران بزرگ و مسلمانان است. وجود منابع عظیم نفتی و گازی، اتصال به دره‌های آزاد و آبراه‌های مهم و جغرافیای خاص انسانی و فرهنگی، به این منطقه جایگاه خاصی در سطح جهان داده است.

در این میان خلیج فارس و حاشیه آن علاوه بر دلایل یاد شده، به خاطر موقعیت خاص دریایی و منبع عظیم نفتی، اهمیت زیادی در منطقه دارد. به طوری که می‌توان ادعا کرد خلیج فارس کانون اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی خاورمیانه و نگین این منطقه است.

این جایگاه ویژه اهمیت کشورهای پیرامون خلیج فارس را دو چندان می‌کند، لذا شناخت موقعیت سیاسی، جغرافیایی، جمعیتی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی این کشورها ضرورت می‌یابد. همچنین شناخت و بررسی وضعیت منطقه‌ای و جایگاه بین‌المللی جمهوری اسلامی ایران، امری اجتناب‌ناپذیر است؛ چرا که.

جمهوری اسلامی ایران با توجه به موقعیت بسیار ویژه اقتصادی، فرهنگی و سیاسی، آمادگی برقراری ارتباطات ویژه با کشورهای حاشیه خلیج فارس را دارد. همچنین داشتن تحلیل صحیح و مبتنی بر آگاهی و دقت از وضعیت این کشورها، از ضرورت‌های پایداری در برقراری روابط؛ به خصوص روابط فرهنگی با این کشورهاست.

قطر یکی از کشورهای کوچک حاشیه خلیج فارس است که به دلیل ویژگی‌های جغرافیایی و سیاسی، برای ایران و دیگر کشورهای منطقه اهمیت دارد. این کشور در منطقه خاورمیانه در کنار آب‌های خلیج فارس و از جنوب همسایه عربستان سعودی است که در گذشته به عنوان مرکزی عمده برای صید مروارید شناخته می‌شد. اما امروزه با منابع فراوان نفت و گاز در دنیا شهرت دارد. این کشور به شکل شبه جزیره و اطراف آن را آب‌های خلیج فارس پوشانده است.

واژه قطر از دو منظر قابل توجه است.

الف) نام قطر را نوعی فروش (خرید و فروش در بازار) که در این سرزمین معروف بوده ذکر کرده‌اند و از آن‌جا که یکی از بازارهای مشهور در دنیای عرب در زمان قدیم بوده به این اسم شناخته شده است.^۱

برای این نوع فروش دو تفسیر لغتی وجود دارد:

۱. هنگامی که مقدار زیادی خرما یا کالای دیگری می‌خریدند و مقدار کمی از آن باقی می‌ماند و وزن نمی‌شد و به حساب نمی‌آمد، به این مقدار کم، مقاطره (ریشه کلمه قطر) گفته می‌شد. مقاطره به معنای وزن کردن اشیا بر مبنای یک

مقیاس تخمینی است که قبلاً توسط شخص انجام گرفته و بر مبنای آن سایر اشیا را به طور حدسی وزن می‌زدند.^۱

۲. قطر مرکز خرید و فروش یکی از بهترین انواع خرما به نام خرمای هجر و بازار انواع کالا بوده است؛ کالاهایی مثل مروارید که به مروارید قطری معروف بوده است و همچنین بازاری برای فروش و عرضه لباس‌های محلی با کیفیت و با رنگ قرمز و کناره‌های گلدوزی شده که در تمام شبه جزیره عربستان مشهور بوده است.^۲ (ب) نام قطر یادآورید، از بزرگان تاریخ صدر اسلام به نام «قطری بن الفجاءة» در سده نخست هجری است. مکان قیام و خروج «قطری» با «بحرین تاریخی» یا همان سرزمین‌های پیوسته سیف الحساء، شبه جزیره قطر و بحرین کنونی انطباق دارد.

قطری شخصیتی ویژه داشت، او افزون بر این که ناطق ماهری بود، شعر نیز به نیکویی تمام می‌سرود و داستان‌هایی از او در روایات دیده می‌شود. درباره خروج و قیام او نقل شده که در بصره و «بحرین تاریخی» در آنجا خروج کرد. و گرچه در نبرد با قوای زیریان موفق شد، اما با کاهش سپاهیان به ناچار به سوی کرمان که خوارج بر آن دست یافته بودند، عزیمت کرد، اما اقامت او در آنجا نیز دیری نپایید و به سوی منطقه طبرستان رهسپار شد. در آنجا در نبرد با خوای اعزامی حجاج بن یوسف ثقفی جان باخت و سرش را به کوفه آوردند.

۱. ابن منظور [بی‌تا].

۲. همان.

۳. درباره قطری ر. ک: ابوحنیفه دینوری، «الاخبار الطوال» به کوشش عبدالمهم عامر و جمال‌الدین شیال، قم، منشورات الرضی، ۱۳۶۸، ص ۲۸۱ و نیز ر. ک: محمد بن جریر طبری، تاریخ الامم والملوک، به کوشش محمد ابوالفضل ابراهیم، قاهره، دار المعارف، ج ۶، صص ۳۰۹-۳۱۱.

اشاره به شخصیت و جریان «قطری بن الفجأة» بیشتر به خاطر این که مصداقی است از تنیدگی تاریخ قطر و بحرین تاریخی بیان شد. در عموم تواریخ دوران اسلامی، اخبار قطر در لابه لای اخبار «بحرین تاریخی» پنهان مانده است. جابه جایی های اقوام و تغییر حکومت ها، تحول در سطح خاندان ها و قبایل بومی و حتی مهاجرت به این شبه جزیره، رویکرد و نگرش قدرت های خارجی، اعم از قدرت های درون منطقه یا قوای غیربومی مثل پرتغالی ها و انگلیسی ها، همگی باعث تشدید این وضعیت بوده است لذا در کنکاش و مطالعه تاریخ شبه جزیره قطر، دست نگارند، چندان فراخ نیست.

روشن است که هر چه در نوبست سال اخیر شکل نگرفت، اما از ساکنان بومی آن جا در سال های قرون نخستین بحری اطلاعی نداریم. از مجموعه روایات، نقل ها و برخی پژوهش های جدید می توان چنین نتیجه گرفت که جابه جایی های اقوام و قبایل درون شبه جزیره، مهاجرت از سواحل شمالی خلیج فارس و ویژگی های چشم گیر حدود دریایی پیوسته، شبه جزیره قطر فرصتی پدید آورده تا صیادان مروارید، به آن جا جذب شوند. همین ویژگی زمین، اسکان بیشتر و رونق در تجارت را برای مردمان آن سرزمین فراهم ساخت.

کشور قطر طی سال های اخیر پیشرفت های اقتصادی چشم گیری به دست آورده و در نظر دارد از طریق اجرای سند چشم انداز ملی قطر ۲۰۳۰ میلادی در قالب برنامه های پنج ساله سطح زندگی مردم را ارتقا بخشد. این برنامه ها بر اساس چهار محور توسعه انسانی، اجتماعی، اقتصادی و محیط زیست در نظر گرفته شده است. به منظور تحلیل بیشتر، مختصری به مولفه های قدرت جهانی و مولفه های قدرت در قطر می پردازیم.

بعد از جنگ جهانی دوم، با تغییر ساختار قدرت، مؤلفه های دیگری مطرح

شدند. بسیاری از کشورهایی که تحت استعمار بودند، مستقل و تعدادی از کشورها نیز تجزیه شدند. در این هنگام مؤلفه دیگری به نام «اقتصاد» وارد تعریف قدرت شد و به تدریج عواملی چون GDP به عنوان مؤلفه‌های قدرت مطرح شدند. کشورهایی همچون سنگاپور یا تایوان با این‌که از نظر جمعیت و مساحت، در حد یک کشور نیستند براساس GMP و GDP در عرصه جهانی، مهم و قدرتمند هستند. کشورهای همچون هلند، لوگزامبورگ یا لیختن اشتاین هم با جمعیتی اندک، کشورهای قدرتمندی به حساب می‌آیند. به عنوان مثال، لیختن اشتاین با دوازده هزار نفر جمعیت معادل ۱۲۷ میلیارد دلار از قمارخانه‌های بزرگ درآمد دارد و کشوری مثل آمریکا جمعیت بسیار اندک فقط کشتی‌ها را به ثبت می‌رساند، ولی در ساختار جهان، این ده کشور، کشورهای قدرتمندی به حساب می‌آیند.

مؤلفه دیگر قدرت پس از تغییر ساختار قدرت جهانی، رسانه است. رسانه در دنیای امروز بسیار مهم است به طوری که اگر کشوری نیز رسانه را نداشته باشد، در واقع کشور نیست. رسانه‌های مطرح در دنیا سی‌ان‌ان، فرانسه پرس ۲۴ و یورو نیوز هستند.

بعد از تغییرات حکومتی در روسیه و فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی، این مؤلفه وارد تعریف قدرت شد. چون عده‌ای معتقد بودند که شکست کودتاگران در روسیه، ناشی از تبلیغات و تاثیرات رسانه‌های غرب بود، همان‌طور که رسانه‌ها باعث به قدرت رسیدن گورباچف شدند.

مؤلفه‌های جدید قدرت در قطر

قطر در سال ۱۹۷۱ استقلال پیدا کرد. این کشور با یازده هزار و ششصد و شش

کیلومتر مربع مساحت، کمتر از دومیلیون و دویست هزار نفر جمعیت دارد^۱ این کمبود جمعیتی یکی از بزرگ‌ترین چالش‌ها و تهدیداتی است که آینده کشور با آن‌ها مواجه می‌باشد. اگر تاریخ چهل ساله قطر را بررسی کنیم، به این نکته پی می‌بریم که قطری‌ها مولفه‌های قدرت در دنیای جدید را شناخته و در این زمینه بسیار خوب کار کرده‌اند.

در قطر یک محیط رسانه‌ای - جشنواره‌ای روزافزونی وجود دارد که تلاش می‌شود تا به عنوان یک طرح عملی و کاربردی - علمی به نام استراتژی توسعه ملی درآید. شبکه "جزیره" قطر که در بخش بین‌الملل آن کارمندانی از رسانه‌های قدرتمند، مشغول به کار هستند چند سال پیش نیز با شرکت رابرت مرداک برای تقویت رسانه‌های خود وارد شد.

یکی دیگر از شاخص‌های قدرت، R&D یا همان توسعه نیروی انسانی است. قطر با توجه به این که جمعیت کمی دارد، نخبه‌های زیادی ندارد ولی توانسته به گونه‌ای موفق در این زمینه عمل کند. هفت گونه نخبه وجود دارد که یکی از ملموس‌ترین آن‌ها، نخبه ورزشی است. قطری‌ها در باشگاه‌های معروف و مطرحی چون آرسنال انگلیس، منچستر یونایتد، بایرن مونیخ و... سرمایه‌گذاری کرده و نخبه‌های ورزشی را از کشورهای دیگر به کشور خود آورده‌اند. آن‌ها از نخبه‌های علمی و فرهنگی نیز غافل نبوده، تک تک آن‌ها را شناسایی و برای آن‌ها سرمایه‌گذاری کرده‌اند.

یکی دیگر از مؤلفه‌هایی که قطر شناسایی و بر روی آن سرمایه‌گذاری کرده است، صنعت توریسم است. پروازهای قطر بسیار پرجمعیت و با توجه به برنامه‌ریزی آن‌ها، این تعداد در حال افزایش است.

مؤلفه دیگر، ذخایر زیرزمینی است. قطر نهصد تریلیون متر مکعب گاز و دویست و چهار میلیارد بشکه نفت دارد که طبق برآوردها، تا دویست سال دیگر نفت خواهد داشت. با پول های حاصل از فروش این منابع، در اروپا و آمریکا سرمایه گذاری کرده است.

از جمله مؤلفه های دیگر قدرت، نقش بین الملل است. قطر توانسته است در عرصه دیپلماتی عمومی و حتی در نظام منطقه ای نیز در قیاس با دهه های گذشته جلوه های متناوب و موفقیت را نشان دهد نقش قطر در حل منازعات برخی از کشورهای اسلامی و در به هم خوردن تنش های منطقه ای به هر حال حائز اهمیت است.

این کشور طی دو دهه اخیر، یک دهه شکوفایی سیاسی و اقتصادی راباتکیه بر منابع گازی تجربه کرده و وضعیت داخلی و خارجی آن به مرحله نوین و پیشرفته ای در میان کشورهای شورای همکاری خلیج فارس رسیده است.

در بحث ورزش نیز قطر پیشرفت ها و توسعه داشته است. برگزاری مسابقات جام جهانی فوتبال در سال ۲۰۲۲ میلادی در قطر باعث رونق و جهش چشم گیری در بخش ساختمان و گردشگری طی سال های آینده خواهد بود.

دولت قطر که قرار است سال ۲۰۲۲ میلادی میزبان جام جهانی فوتبال باشد، همچنان در حال برنامه ریزی در بخش های مختلف اقتصادی، اجتماعی، عمرانی و جمعیتی است تا خود را برای این رویداد مهم جهانی - اما با استانداردهای قابل قبول مجامع بین المللی - آماده سازد.

در نهایت می توان گفت که در پشت تمام این تصمیمات فکر و اندیشه ای نهفته است. به قول مولانا: «عقل آن باشد که بر مرکز تند». یعنی به هدف بزند. قطری ها مؤلفه های قدرت در جهان را به درستی تشخیص داده و روی آن ها کار کرده اند.

البته این نکته قابل توجه است که تغییر مؤلفه‌ها به تناسب شرایط حاکم بر جهان، نشان از حقیقت و سلامت فکری و روحی کشوری نمی‌باشد که به نرخ روز متغیرهای زمانه خود را تطبیق می‌دهند بلکه ماهیت سیاست دنیوی این گونه اقتضا می‌کند که البته در بسیاری از امور هم جواب داده است.

تحلیل‌های این نگارش، نسبت به عملکرد دولتمردان کشور قطر بر مبنای وضعیت، مواضع فعلی آنان می‌باشد و نسبت به موضع‌گیری‌های آینده این کشور هیچ تصدیقی نمی‌توان کرد چون وضعیت منطقه، منافع افراد و عوامل مختلف باعث تغییرات در نگاه‌ها و دیدگاه‌های افراد و دولتمردان می‌گردد.

این نوشتار مسائلی را تبیین می‌کند که با کشور قطر و چگونگی تعامل ایران با این کشور را بررسی می‌کند. نگارنده در فصل‌های سیزده گانه سعی داشته با بهره‌گیری از منابع معتبر در دسترس و نیز اطلاعات میدانی با کنکاش در روند تحولات سیاسی، اجتماعی، ادیان و مذاهب، ادبیات، آموزش، رسانه و نیز روابط با جمهوری اسلامی ایران، شناختی نسبی از این کشور کوچک خود را در اختیار خواننده قرار دهد.

محمد مهدی احمدی

۱۳۹۰ بهار

رایزن فرهنگی اسبق جمهوری اسلامی ایران در قطر